

УДК 330.101

Мних О.Б.

*доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МАКРОЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ

DEVELOPMENT TRENDS IN THE MACROECONOMICS OF UKRAINE AND THEIR CHARACTERISTICS IN THE CONTEXT OF ACHIEVING STRATEGIC DEVELOPMENT GOALS

АНОТАЦІЯ

Доведено актуальність аналізу якісних змін у європейському і внутрішньому ринковому середовищі функціонування економічних систем. Побудовано тренди для макропоказників розподілу валового національного продукту і показано розрив реальної практики функціонування макроекономіки і стратегічних цілей розвитку в державних програмах. Дано кількісну оцінку темпів розвитку макропоказників і проведено їх порівняльний аналіз. Доведено необхідність дослідження поведінкових зв'язків, що впливають на вектори розвитку елементів ринкової системи.

Ключові слова: макроекономіка, макропоказники, вектор розвитку, тренд, економічна система, стратегічна ціль, євроінтеграція, реформа.

АННОТАЦИЯ

Доказана актуальность анализа качественных изменений в европейской и внутренней рыночной среде функционирования экономических систем. Построены тренды для макропоказателей распределения валового национального продукта и показан разрыв реальной практики функционирования макроекономики Украины и стратегических целей развития в государственных программах. Дана количественная оценка темпов развития макропоказателей и проведен их сравнительный анализ. Доказана необходимость исследования поведенческих связей, влияющих на векторы развития элементов рыночной системы.

Ключевые слова: макроэкономика, макропоказатели, вектор развития, тренд, экономическая система, стратегическая цель, евроинтеграция, реформа.

ANNOTATION

The actuality of the analysis of qualitative changes in the European and internal market environment of functioning of economic systems is proved. Trends for macroindicators of the distribution of gross national product are constructed and the gap of real practice of macroeconomic functioning of Ukraine and strategic goals of development in state programs is shown. The quantitative estimation of the rates of development of macroindicators is given and their comparative analysis is carried out. The necessity of study of behavioral connections influencing the development of elements of the market system is proved.

Keywords: macroeconomics, macroindicators, vector of development, trend, economic system, strategic goal, eurointegration, reform.

Постановка проблеми. Європейський інтеграційний вектор для України залишається перспективним напрямом розвитку української економіки, з одного боку, і перевіркою суспільної відповідальності держави за реалізацію вибраного українською нацією курсу на покращення якості економічного зростання шляхом упровадження прогресивних реформ у всіх сферах життєдіяльності – з другого. Здійснення

тих перспективних планів з необхідністю позначиться на: виборі цільових функцій та обмежуючих умов розвитку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії; відносинах розподілу економічних ресурсів і ринкової влади лідерів; перезавантаженні макроекономіки, систем виробництва, обміну і споживання на регіональних і локальних ринках; формуванні попиту і пропозиції у сфері ІТ-індустрії як найбільш динамічного сегменту інтелектуальних інформаційно-комп'ютерних послуг і хмарних технологій. Без аналізу якісних змін у європейському і внутрішньому ринковому середовищі функціонування економічних систем неможливе виявлення суперечливості цілей і ресурсного забезпечення їх розвитку та збагачення змісту економіко-математичного моделювання явищ і процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усвідомлення допущених прорахунків спеціалізованих інституцій щодо стратегічного планування в минулому уможливить грамотне визначення вектору, цільових установок та обмежуючих умов розвитку соціально-економічних систем України в майбутньому. Досі ні одна із раніше прийнятих стратегій («Національна стратегія розвитку України 2015», «Стратегія економічного і соціального розвитку України 2004–2015 рр.», «Шляхом європейської інтеграції» та ін.) не була реалізована.

Прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом оцінено на 41%. Розширення поля дії нових євростандартів та подальше виконання умов зазначеної Угоди повинні здійснюватися паралельно із започаткованими реформами, відображеними у «Стратегії-2020». На думку доктора філософських наук, професора, головного радника Інституту стратегічних досліджень «Нова Україна» В. Щербини, «Україна вичерпала образ майбутнього, яким жила всі 25 років» [1].

Зараз ідуть пошуки образу майбутнього України, в країні діє 16 угод про вільну торгівлю, які охоплюють 45 країн, у тому числі СНД. Свої інтереси країна так і не сформулювала. Досі немає адекватної і чітко визначеної економічної стратегії, яка б допомогла кожній галузі та сектору економіки правильно окрес-

лити свої пріоритети розвитку і траєкторію трансформації 4-го технологічного укладу у 5-й, а також межі локалізації спільного виробництва із залученням іноземних інвестицій [2–4]. Як сказано у Звіті про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом у 2017 році, підготовленому Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції, Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України спільно з експертами Проекту Європейського Союзу «Association4U» [5], за 2014–2017 рр. Україна скасувала 14 475 обмежень, які стосувалися використання застарілих стандартів і регулювань. У 2017 році парламентом України було ухвалено 23 основні євроінтеграційні закони.

Натепер актуальною (і проблематичною водночас – у плані практичної реалізації) є «Стратегія розвитку «Україна-2020», яку було представлено в серпні 2014р., що включає в себе аж 62 реформи, з них пріоритетними визначено 8 реформ і 2 програми, визначено 25 ключових показників успішного розвитку країни. Ця стратегія передбачає покращення становища України в рейтингу Світового Банку «DoingBusiness», у рейтингу конкурентоспроможності Світового економічного форуму (WEF), а також досягнення низки інших індикаторів, які оцінюють процес реалізації реформ і програм. При такій розпорошеності цілей та ресурсів у розрізі 62 реформ досить складно консолидувати творчий потенціал нації на вирішення ключової проблеми – звільнення від важкого тягаря енергетичної та фінансової залежності від інших країн в умовах девальвації української гривні та зменшити похибки прогностичних розрахунків в моделях розвитку макроекономіки. У презентації матеріалів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і Департаменту економічної стратегії та макроекономічного прогнозування показані прогностичні показники, які надані учасниками опитування, що не є офіційними прогнозами установ, а лише експертними оцінками фахівців на основі опитування експертів, яке проводилося у вересні 2017 р. [6]. Похибка прогнозу-консенсусу станом на 12.12.2016 р. щодо чистого експорту в 2016 р. становила 31 в. п. (цей показник було завищено на 46,1 млрд. грн.), в тому числі щодо імпорту товарів прогноз занижено на 10,9 в. п. Це свідчить про актуальність дослідження різних трендів макроекономіки і більш глибокого пізнання факторної взаємодії відкритої економіки України в умовах інфляції витрат.

Мета статті – визначення векторів руху і побудова відповідних трендів для макропоказників, які є складниками розподілу валового національного продукту, і проведення їх критичного оцінювання в контексті досягнення поставлених стратегічних цілей розвитку в нових умовах європейського і внутрішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах трансформації ринкової економіки України, широкої участі в міжнародних зонах вільної торгівлі та активізації реформ у різних сферах життєдіяльності суттєво зростає значущість:

- реального входження вітчизняних виробничих систем у внутрішній ринок України (через бартеризацію як домінанту кризової економіки і велику частку внутрішнього споживання, зокрема у добувних галузях, в агробізнесі тощо, було звужено економічний простір власне ринкових трансакцій);

- входження економічних агентів у європейський і світовий ринок, що відображатиме нові можливості макроекономіки та її позитивних структурно-функціональних змін на промислових і споживчих ринках.

Найбільш вірогідно, що на різних рівнях управління економікою суб'єкти, які відповідають за поетапне виконання умов Угоди України з країнами ЄС і впровадження 62 реформ, змушені будуть шукати відповіді на такі питання:

- які потенційні точки економічного зростання і яка галузь стане технологічним лідером економіки?

- які механізми трансформації некерованих у керовані фактори розвитку економічних систем (чи навпаки) за зміни ринкової влади і моделей поведінки лідерів ринку?

- яка реальна цінність прогностичних моделей та аналітичної бази, економіко-математичних моделей за ідентифікації часткових, проміжних та кінцевих ефектів у результаті реалізації започаткованих реформ та виконання умов Угоди?

- яким чином моніторинг ринків та ідентифікація домінуючих трендів макроекономіки допоможуть своєчасно виявити суперечності на різних рівнях управління економікою?

Відповіді на ці та подібні питання можна розглядати як вектори збагачення знань і банку даних із маркетингу, менеджменту, у сфері макро- і мікроекономіки, адже сучасному бізнесу вже недостатньо працювати за моделлю реактивного управління для цілей реакції на зовнішні зміни. Більш актуальною є модель управління на випередження цих змін шляхом широкого використання прогностичних моделей і формалізації зв'язків ринкової системи на основі економіко-математичних моделей.

Елементами ринкової системи є будь-які матеріальні, енергетичні і інформаційні об'єкти, які супроводжують процеси обміну на внутрішньому і закордонних ринках. Зовнішнє середовище як простір дії важелів ринкового механізму визначається, зокрема, через основні агреговані параметри макроекономічної моделі ринкової економіки. Якщо позначити через символи: Y – валовий національний продукт (ВНП); C – споживчі витрати; I – валові інвестиції (на заміщення і збільшення капіталу,

інвестування матеріальних запасів); Z – чистий експорт (експорт мінус імпорт); G – державні закупівлі товарів і послуг; Y_d – національний дохід; R – відсоткова норма, t – ставка податку на прибуток, то можна записати таку множину залежностей, яка відображає загальну макромодель ринкової економіки [7]:

$$Y = C + I + Z + G, \quad (1)$$

$$C = a + bY_d, \quad (2)$$

$$Y_d = Y(1 - t), \quad (3)$$

$$I = e - dR, \quad (4)$$

$$Z = g - mY - nR, \quad (5)$$

$$M = kY - hR \quad (6)$$

Параметрами цієї макроекономічної моделі ринкової економіки виступають величини a , b , $1-t$, e , d , g , m , n , k , а також h . Нижче виписані нерівності, які стосуються параметрів моделі (1–6):

$$a > 0, b < 1, t < 1, d > 0, m > 0, n > 0, k > 0, h > 0. \quad (7)$$

Нижче будуть розглянуті тренди для різних складників ВВП і проведено їх порівняльну характеристику та критичну оцінку в контексті відповідності поставленим стратегічним цілям розвитку макроекономіки, що розвивається як у напрямі посилення процесів євроінтеграції після вступу України в ЗВТ з країнами ЄС, так і в різновекторних напрямках реалізації і поступового розгортання 62 реформ, що супроводжуються розподілом відповідних ресурсів у просторі і в часі. Варто зазначити, що в умовах збільшення розриву між попитом і пропозицією та зростання інфляції (індекс інфляції за 2016 р. становив 112,4%, за 2017 р. – 113,7%) власне напрями руху і відносні показники темпу зміни мають вищу аналітичну цінність, ніж абсолютні показники. Кінцеві споживчі витрати (С) як складник ВВП мають яскраво виражену тенденцію до зростання, що представлено на рис. 1:

– щоквартальний приріст цих витрат за 2015–2016 рр., визначених у фактичних цінах поточного року, становив у середньому 27,858 млрд. грн. (за нижньої межі 34,064 млрд. грн.);

– темпи щоквартального приросту кінцевих споживчих витрат за аналогічний період в 1,63 раза вищі від темпів приросту валового нагромадження (ці витрати зростають у середньому на 17,103 млрд. грн.).

Отримані параметри побудованих трендів дають підстави дійти висновку про домінування економічної політики «проїдання», адже в Україні не створюються передумови для модернізації економіки і виснажуються інвестиційні ресурси для оновлення вітчизняного виробництва, яке функціонує в конкурентних умовах відкритої української економіки (відношення сукупного експорту та імпорту до ВВП за підсумками 2016 р. становило 104,8%).

Інвестиції як складник ВВП можна розглядати як частину неспожитого національного доходу, на яку буде пред'явлено продуктивний попит завтра. Ще в минулому столітті вчений Дж. Хікс у своїй головній праці «Вартість і капітал» (1939 р.) пояснював всі значні економічні явища (заощадження, інвестиції) як акти обміну, як продукти зміни попиту з товарних благ на гроші, із грошей – на заощадження. Розвиток концепції Дж. Хікса видно у роботах П. Самуельсона: обидва вчених запропонували модифікований варіант мультиплікатора-акселератора, який базується на ідеї про те, що інвестиції стимулюються поживленням поточної економічної кон'юнктури, яка вимірюється національним доходом, у результаті чого національний дохід і сукупні інвестиції виявляються функціями один від одного. На підставі таких взаємозалежностей будувалися моделі циклічних коливань ділової активності (верхньою межею виступав національний дохід, а нижньою – обсяг інвестицій, що відповідає

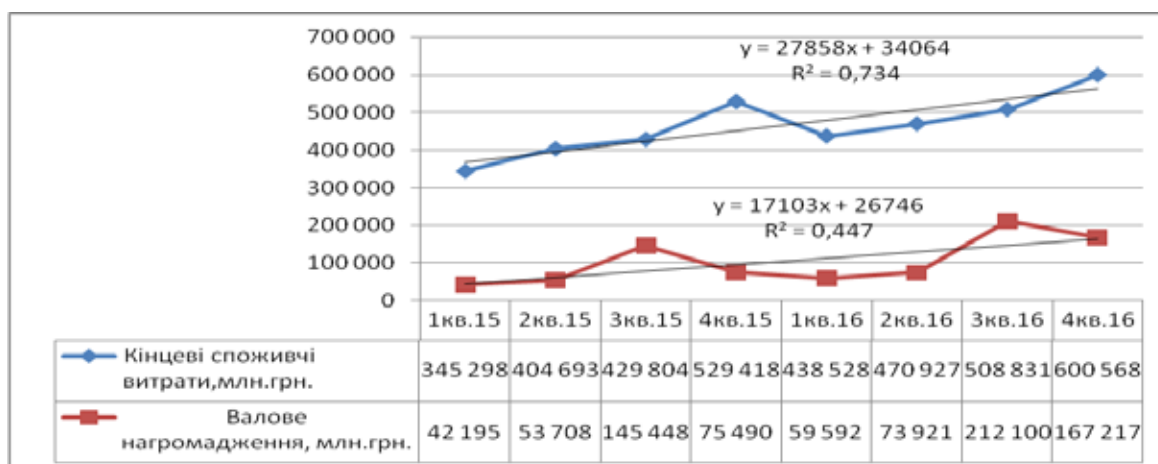

Рис. 1. Порівняння трендів щоквартальної зміни кінцевих споживчих витрат і валового нагромадження за 2015–2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [www.ukrstat.gov.ua]

амортизації основного капіталу). На рис. 2 відображено динаміку валового нагромадження основного капіталу в Україні за 2015–2016 рр.

За таких малих темпів зростання валового нагромадження основного капіталу в масштабі всієї економіки (щоквартальне збільшення на 9,237 млрд. грн.) уповільнюється процес споживання продуктів інтелектуальної власності: їх частка у загальному обсязі валового нагромадження основного капіталу в складі нефінансових активів на кінець 2016 р. була лише 3,9%, з них на наукові дослідження і розробки – 1,8%; частка машин і обладнання – 42,8%. Гальмується введення в дію нових та відтворення і переоснащення діючих виробничих потужностей, впровадження інфраструктурних проєктів, що дало би змогу здійснювати масштабну модернізацію економіки і випускати конкурентоспроможну продукцію для внутрішнього і закордонних ринків. Це свідчить про віддаленість перспектив побудови цифрової економіки в країні (як це має місце, наприклад, в Естонії, т. зв. електронній державі, успіхи якої прямо не залежать від темпів зростання природного капіталу). У такій ситуації щодо валового нагромадження основного капіталу незрозуміло, на яких прогнозних розрахунках базуються плани МЕРТУ із збільшення частки високотехнологічного сектору в Україні від 19,2% (у 2015 р.) до 30% у 2030 р., коли ці плани не підкріплені реальними механізмами інвестиційно-кредитного обслуговування цього сектору, адже частка державного бюджету у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств у 2016 р. становила лише 0,77%, а іноземних інвесторів ще менше – 0,1%!

Як показує світова практика (США, Японія, Китаю, Сінгапуру та ін.), лише економіка знань, яка генерує доходи від власних і спільних розробок (R&D) і стимулює розвиток знань за домінування виробництва власної продукції високого рівня технологічної готовності, може забезпечити реальну основу для формування мережі ринкових відносин, збільшення доходів, споживчих витрат і відтворення капіталу на інноваційній основі.

Підписання в лютому 2018 р. з боку ПАТ «Укрзалізниця» та американської корпорації General Electric семирічного контракту на суму 1 млрд. дол. на поставку 30 дизельних локомотивів TE33A Evolution (вартість локомотива – близько 4–4,5 млн. дол., запланований термін поставки – жовтень 2018 р. – 1 квартал 2019 р. [8]) із поки-що невизначеним моментом локалізації спільного виробництва від 10% до 40% з необхідністю приведе до коригування стратегії розвитку українського вагонобудування, в тому числі Крюківського вагонобудівного заводу, з одного боку, і пошуку нових можливостей компенсації мільярдного імпорту, з другого боку. Без локалізації внутрішнього виробництва із залученням іноземних інвестицій практично неможливо буде створити умови сталого розвитку, які пов'язані з високими темпами нагромадження основного капіталу та інвестиціями в інтелектуальну працю.

Від ділової активності економічних агентів на внутрішньому і закордонних ринках, попиту на інвестиційні ресурси з боку експортерів, дієвості механізму імпортозаміщення в реальному секторі економіки залежить динамічний процес формування чистого експорту (складової ВВП) та покращення іміджу країни – одного з векторів у «Стратегії розвитку «Україна-2020»». На рис. 2 показано динаміку щоквартального формування чистого експорту в Україні за 2015–2016 рр. – до і після формального вступу країни в зону вільної торгівлі з країнами ЄС із 01.01.2016 р.).

На основі від'ємного сальдо експорту за 2015–2016 рр. (рис. 3) можна дійти висновку, що усунення нетарифних (технічних) бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечення розширеного доступу українських експортерів до внутрішнього ринку ЄС і, навпаки, європейських експортерів до українського ринку ще не принесло очікуваних результатів. Крім того, частково втрачений експортний потенціал у торгівлі з Росією (з початку військового конфлікту в 2014р.) не був замінений адекватними темпами зростання експортних поставок в інші країни світу, що свідчить про слабку адаптацію макро-

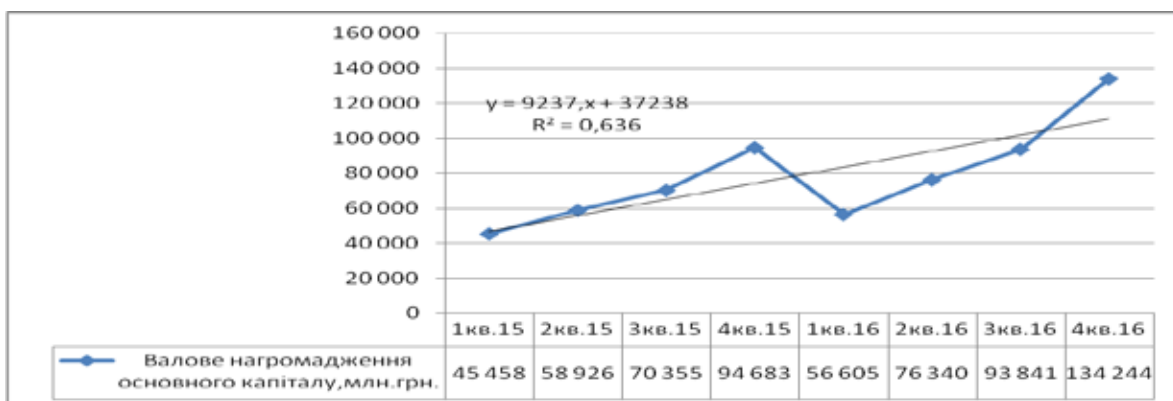

Рис. 1. Динаміка валового поквартального нагромадження основного капіталу

Джерело: побудовано автором на основі [www.ukrstat.gov.ua]

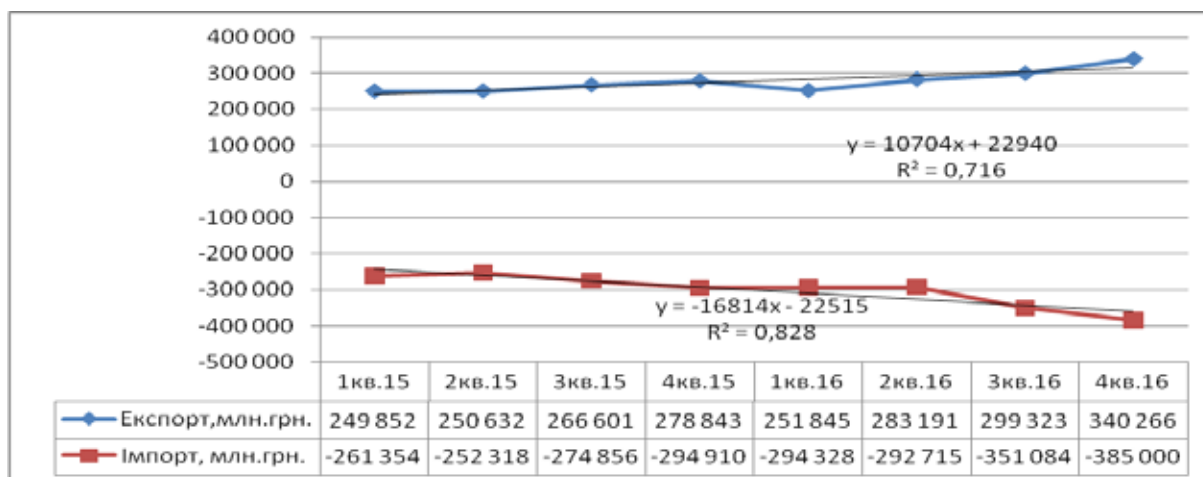

Рис. 2. Тренди, що відображають поквартальну динаміку експорту та імпорту товарів і послуг за 2015–2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [www.ukrstat.gov.ua]

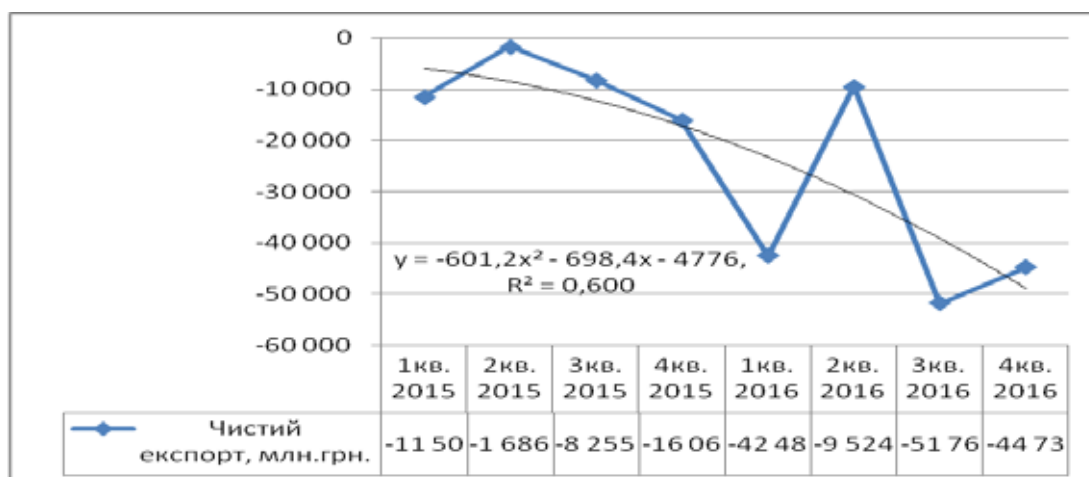

Рис. 3. Поквартальна динаміка чистого експорту за 2015–2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [www.ukrstat.gov.ua]

економічної системи до зміни міжнародного середовища і про низькі позиції української продукції на закордонних конкурентних ринках.

Незважаючи на щоквартальну спадаючу динаміку імпорту в середньому на 16,814 млрд. грн., чистий експорт не має позитивного впливу на динаміку ВВП. Лише за успішного експорту товарів і послуг з високою часткою доданої вартості уможлиблюється вирішення проблеми збільшення коефіцієнта експортного покриття (відношення експорту до імпорту). У цьому контексті особливо важливу роль відіграє оцінювання експортного потенціалу високотехнологічних секторів економіки – машинобудування, літакобудування, IT-сектору, фармацевтики та ін.

Про відповідність державної економічної політики задекларованим стратегічним векторам розвитку можна судити, зокрема, на основі порівняльного динамічного аналізу витрат на утримання сектору державного управління і можливостей покращення умов життя суспільства. На рис. 4 показано тренд, що ілюструє

велике навантаження на суспільство як платників податків через зростаючі витрати на утримання сектору державного управління, які в 4-му кварталі 2016 р. аж у 8,88 раза перевищували державні витрати на охорону здоров'я та надання соціальної допомоги.

За 2015–16 рр. за щоквартального збільшення кінцевих споживчих витрат сектору державного управління в середньому на суму 8501 млн. грн. (цей приріст відповідає параметру регресії на рис. 3 за нижньої межі 66,486 млрд. грн.) витрати на охорону здоров'я та надання соціальної допомоги щоквартально збільшувалися в середньому на 662,1 млн. грн. – приблизно на 16 грн. /душу (або середнє щомісячне зростання тих витрат становило лише 5,3 грн./особу при середній чисельності населення України в 2016 р. 42,502 млн. осіб). За такої символічної суми збільшення витрат на оздоровлення населення чинну державну політику лише умовно можна назвати соціально орієнтованою.

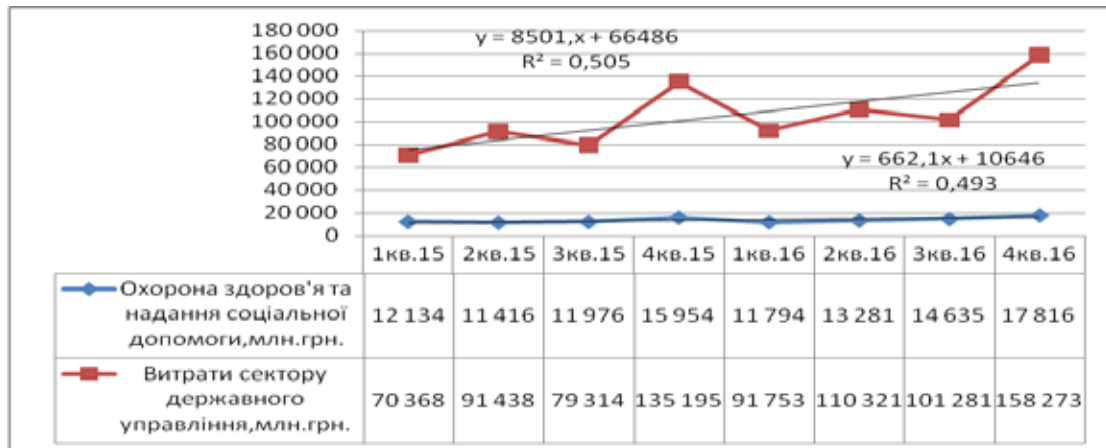

Рис. 4. Порівняння трендів динаміки витрат на утримання сектору державного управління і на охорону здоров'я та надання соціальної допомоги
Джерело: побудовано автором на основі [www.ukrstat.gov.ua]

Реальна дійсність демонструє великий розрив отриманих результатів макроекономіки від векторів розвитку, безпеки, гордості та відповідальності державних органів влади, визначених у «Стратегії розвитку «Україна-2020» [9]. Цікавими в цьому контексті є дані щоквартального нарощення обсягів субсидій на продукти (У) за 2015–2016 рр. На основі побудованого тренду:

$$Y = 144,2 + 196,6 t, (R^2 = 0,572)$$

можна дійти висновку про те, що середнє щоквартальне зростання цих субсидій становило 196,6 млн. грн. за нижньої межі 144,2 млн. грн. (понад 50% населення Львівщини отримує субсидії). Парадоксальною виглядає ситуація, коли Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТУ) ставить високі цілі – попадання України у Топ-20 рейтингу Doing Business і покращення рейтингу «Глобальний інноваційний індекс» – із 64-ї до 50-ї позиції у 2020 р. [10] в умовах зубожіння населення країни і, відповідно, ускладнення доступу до інтелектуальних продуктів.

Особливо важливо зосередити увагу не лише на трендах макропоказників економічного розвитку, але й на зв'язках, які є відображенням структури ринкової системи. На думку французького економіста Р. Буайє [11], основною помилкою радикальних реформаторів є те, що всі заслуги в економічному зростанні Заходу приписувалися винятково ринковому механізму за ігнорування значущості соціальних, політичних та неформальних зв'язків і систем кооперації, адже умови для прояву саморегульованості ринкового механізму не виникають автоматично. Через утворення складної системи поведінкових зв'язків соціальних, політичних лідерів і центральних органів державної влади (хоча в Україні ці лідери мають низькі рейтинги довіри суспільства) забезпечується контроль над засобами обміну. Зміст цих зв'язків набагато глибший, ніж традиційний канал обміну, що базується на грошово-товарному обміні.

Систему таких поведінкових зв'язків, зокрема, характеризують такі властивості, як:

- вплив на ступінь ділової кооперації між учасниками ринкових операцій (відносини типу B2B) і створення вигідних умов для деяких учасників ринку (наприклад, розвиток відносин типу B2G через лобювання своїх інтересів для забезпечення участі компаній у державних закупівлях);

- мотивація учасників обміну через певні послуги, суспільні блага (відносини типу B2C, B2B – надання пільгових кредитів, права на соціальне житло, доступ до важливої інформації, зниження рентної плати, зокрема у сфері нафто-газовидобування тощо);

- більш вагомий вплив на вибір рішень галузевих міністерств через використання владних важелів (для забезпечення контролю ринків, отримання ліцензій на різні види діяльності чи їх пролонгування, дозволів на викупи, поглинання тощо, створення непрозорих схем отримання державних замовлень навіть в умовах дії системи ProZorro);

- утримання учасників у жорстких рамкових обмеженнях за контрактними зобов'язаннями або здійснення поставок продукції подвійного і військового призначення.

Взаємодія розглянутих видів обміну в ринковій економіці приводить до необхідності подолання штучно створеної ізоляції функціонального й інституціонального підходів для підвищення результативності функціонування економічних систем [12]. Здебільшого ринковий обмін у 21-му сторіччі зводиться до трансферів. У сучасних умовах істотно змінився фундамент самого обміну і моделі управління економічними системами. Майже 20 років тому академік В.М. Геєць [13] дійшов висновку про відсутність зворотного зв'язку виробника з ринком, адже внаслідок контролю ринків, у тому числі енергетичних, регіональними структурами утруднюється конкуренція в межах країни, а

через монополізацію постачання енергоресурсів реакція виробників на світові ціни відбувається тільки в бік їх зростання, що й забезпечує квазівласникам і посередникам надприбутки. Так, монополіст НАК «Нафтогаз» отримав у 2016 р. чистий прибуток у розмірі 26 млрд грн. від сегменту транспортування та розподілу газу, різко зросли винагороди топ-менеджменту завдяки зростанню тарифів за газ, що стало можливим за відсутності конкурентного середовища на ринку природного газу в Україні [14]. Ще три роки тому, 09.04.15 р., був прийнятий ЗУ «Про ринок природного газу» як важливий крок на шляху інтеграції України з країнами ЄС і виконання вимог Третього енергетичного пакету, одним із принципів якого є забезпечення вільного вибору постачальника природного газу в конкурентному середовищі, проте механізм такого вибору донині так і не діє [15].

Погіршення структури витрат домашніх господарств за підвищення тарифів за газ та енергії стало вагомою причиною попадання населення з низькими доходами в категорію тих, хто отримує субсидії. Такі і подібні їм явища є наслідком низької якості виконання регуляторних функцій Антимонопольного комітету України, з одного боку, і причиною зростання поляризації суспільства за рівнем доходів та за участю в розподілі суспільних благ – з другого. Не може бути оправданою з економічного погляду виплата субсидій для населення з низькими доходами за зростання тарифів (у 2017 р. – понад 45 млрд. грн.), адже треба усунути наперед саму причину формування такої категорії населення, яке стало зuboжilим. Зростання в геометричній прогресії тарифів за комунальні послуги, які надаються природними монополіями в Україні, і стало чинником погіршення соціальної структури населення в бік збільшення частки бідного населення (за оцінками ООН – до 80% [16]), а на кінець 2017 р. планові обсяги державного фінансування субсидій перевищували 70 млрд. грн. [17]. Запізнілі в часі реформи в енергетиці стали причиною зростання енергоємності вітчизняного виробництва, втрати ним конкурентних позицій і стабільно високих обсягів імпорتنних поставок критичних енергетичних ресурсів.

Спеціалізованим інституціям та урядовим структурам України варто не лише вивчати закордонний досвід щодо регулювання діяльності природних монополій і забезпечення зростання їх суспільної цінності, а й створити механізми для впровадження такого досвіду в практику. Для прикладу, завдяки грамотній системі державного управління нафтогазовим комплексом у Норвегії, основу якого становить «Статойл» (в 2018 р. держава контролювала 2/3 акцій, компанія працювала в 37 країнах світу), було забезпечено її внесок на рівні 18% доходу бюджету країни, що допомогло державі створити спеціальний нафтовий фонд для май-

бутніх поколінь Норвегії [18]. Розвиток нафтової промисловості становить основу формування національного суверенітету цієї країни і покращення якості життя суспільства. Грамотний державний менеджмент Норвегії проявив свої високі компетенції у розумінні світових трендів та їх практичного використання для розбудови власної ринкової економіки, адже у періоди високих цін на нафту було створено потужну нафтохімічну промисловість і мережу терміналів із перероблення нафти і природного газу. Політика «норвегізації» внутрішнього ринку, яка здійснюється всіма норвезькими урядами, незалежно від їх політичних поглядів, стала вагомих чинником економічного зростання внутрішнього ринку і суспільного багатства, а не збагачення управлінської еліти нафтової промисловості.

Висновки. Проведена кількісно-якісна характеристика трендів макропоказників підтверджує, що стратегічні цілі розвитку економіки України є відірваними від реальної практики господарювання, а збитки від неефективного менеджменту, в тому числі на загальнонаціональному рівні, не розглядалися в економічній теорії і в практиці як втрачений потенційний інвестиційний ресурс для модернізації «старої» економіки і забезпечення зростання національного доходу. Зміна ринкового середовища вітчизняної економіки та її реформування вимагає розроблення довгострокової соціально-орієнтованої економічної стратегії, більш глибокого дослідження соціальних і політичних зв'язків для оцінки їхнього впливу на зміну вектору розвитку економіки та ринкової структури, а також широкого залучення інтелекту нації в усіх сферах життєдіяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Україна вичерпала образ майбутнього, яким жила всі 25 років. URL: <http://newukraineinstitute.org/new/680>
2. Мних О.Б. Пошук нових векторів розвитку бізнесу для українських машинобудівних підприємств в умовах кризи/ Мних О.Б.// Збірник наукових праць «Управління розвитком». ХНЕУ. 2015. № 2. С. 54–60.
3. Мних О. Б. Зовнішня торговельна політика і міжнародний бізнес як відображення конкурентних позицій України на європейських і світових ринках // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Т. 20. С. 25–32.
4. Мних О.Б. Якісні зміни ринкового та інвестиційного середовища вітчизняних підприємств і маркетингові проблеми розвитку їх діяльності на внутрішньому і закордонних ринках збуту/О.Б. Мних// Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Логістика». Львів: Видавництво «Львівської політехніки», 2016. – №.846 – С. 204–213.
5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом у 2017 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eu-ua.org/sites/default/files/imce/layout_16_02_final.pdf?utm_source=Bulletin
6. Консенсус-прогноз Міністерство економічного розвитку і торгівлі. URL: www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag

7. Plebaniak J. O pewnych decyzjach podejmowanych na podstawie makroekonomicznego modelu gospodarki rynkowej// Przegląd statystyczny. R. XLI-Zeszyt 1994, s. 69–71.
8. Укрзалізниця підписала з General Electric контракт на мільярд доларів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/02/23/634384/>
9. Президент підписав Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». Децентралізація визначена однією з першочергових реформ. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/153>
10. Цілі сталого розвитку: попадання України у Топ-20 20 рейтингу Doing Business. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2306198-cili-stalogo-rozvitku-ukraina-mae-buti-u-top20-rejtingu-doing-business.html>
11. Boyer R. Quelles reformes a l'Est?; Une approche regulationniste // Problemes econ. P., 1994. 4 mai. № 2374. P. 1–8
12. Башнянин Г.І. Метрологічні економічні системи: вступ у загальну теорію і методологію формування економічних параметрів. Львів: Новий світ. b2000, 2005. 1083с., С. 563–568; С. 723–733.
13. Секторіальні моделі прогнозування економіки України/ за ред. акад. В.М. Гейця. К.: Фенікс.1999. -304с., с. 80.
14. «Нафтогаз» у 2016 р. отримав чистий прибуток 26,5 млрд грн. URL ua.interfax.com.ua/news/general/415070.htm
15. Закон № 329-VIII «Про ринок природного газу». URL: <http://law.jkg-portal.com.ua/ua/law/print/-zakon-329-viii-pro-rinok-prirodnogo-gazu>
16. 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26959841.html>
17. Цього року Україні потрібно понад 70 мільярдів гривень на оплату субсидій. Мінсоцполітики. URL: <https://tsn.ua/groshi/cogo-roku-ukrayini-potribno-ponad-70-milyardiv-griven-na-oplatu-subsidiy-minsocpolitiki-1013305.html>
18. Українцям про Норвегію. URL: http://norway.tneu.edu.ua/dumka/book_2015_II_web_11_02_2015.pdf